Royal HaskoningDHV
Enhancing Society Together

gemeente Rheden

RAPPORT

Routekaart Circulaire Economie Rheden

Klant: Gemeente Rheden

Referentie: BG6242-RHD-ZZ-XX-RP-Z-0001

Status: S0/P01.01

Datum: 25 oktober 2021

HASKONINGDHV NEDERLAND B.V.

Laan 1914 no.35
3818 EX AMERSFOORT
Transport & Planning
Trade register number: 56515154

+31 88 348 20 00 **T**
+31 33 463 36 52 **F**
info@rhdhv.com **E**
royalhaskoningdhv.com **W**

Titel document: Routekaart Circulaire Economie Rheden

Ondertitel: Routekaart Circulaire economiE
Referentie: BG6242-RHD-ZZ-XX-RP-Z-0001
Status: P01.01/S0
Datum: 25 oktober 2021
Projectnaam: Routekaart CE Rheden

Classificatie
Definitief

Behoudens andersluidende afspraken met de Opdrachtgever, mag niets uit dit document worden verveelvoudigd of openbaar gemaakt of worden gebruikt voor een ander doel dan waarvoor het document is vervaardigd. HaskoningDHV Nederland B.V. aanvaardt geen enkele verantwoordelijkheid of aansprakelijkheid voor dit document, anders dan jegens de Opdrachtgever.Let op: dit document bevat persoonsgegevens van medewerkers van HaskoningDHV Nederland B.V. en dient voor publicatie of anderszins openbaar maken te worden geanonimiseerd.

Inhoud

1	**Naar een Rhedense Routekaart Circulaire Economie**	**1**
2	**Circulaire opgaves en ambities**	**3**
2.1	Europese, Landelijke en Provinciale ambities en kaders	3
2.2	Vijf circulaire opgaves	6
2.3	Drie taakvelden Rheden voor circulaire economie	7
2.4	Circulair beleidskader Rheden	7
2.5	Rheden heeft al circulaire stappen gezet	8

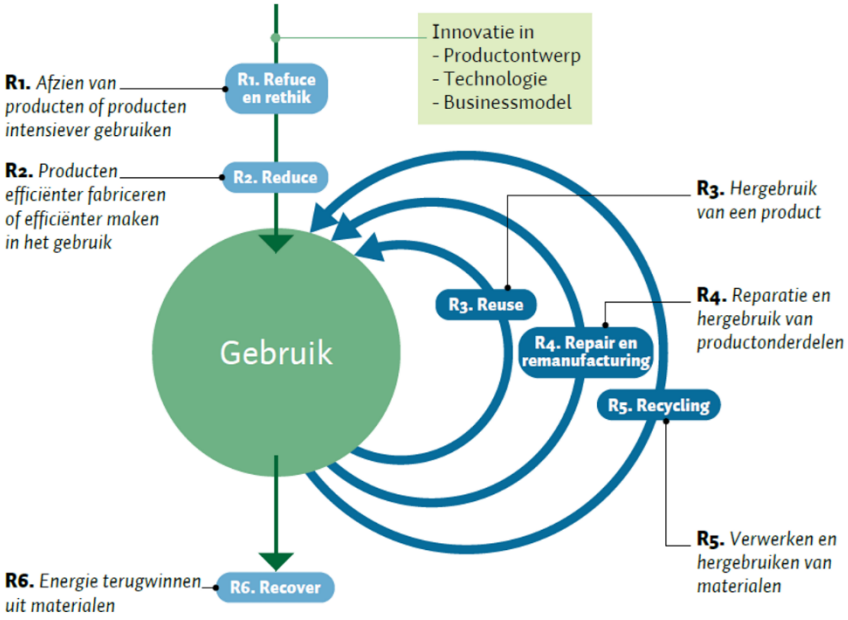
1 Naar een Rhedense Routekaart Circulaire Economie

Transitie naar een circulaire economie

Het grondstoffenverbruik is de afgelopen decennia verveelvoudigd en zal de komende jaren alleen maar verder toenemen. Recent onderzoek van MVO Nederland wijst uit dat hergebruikte materialen voor slechts 12% voorzien in de Nederlandse grondstoffenvraag. Om de mensheid blijvend te kunnen voeden en voorzien van noodzakelijke goederen is een fundamenteel andere omgang met grondstoffen nodig. De circulaire economie kan een antwoord bieden op deze grote uitdaging om veel efficiënter om te gaan met grondstoffen. Het gaat hierbij om transitie naar een economie die voorziet in behoeften zonder onaanvaardbare milieudruk en zonder uitputting van natuurlijke hulpbronnen.

Deze opgave vraagt om veranderingen in brede zin. Zowel technische, sociale als systeeminnovaties zullen moeten worden doorgevoerd.

De circulaire econome biedt daarmee ook kansen en nieuwe verdienmodellen. In Nederland wordt vaak gebruik gemaakt van het R-model (zie figuur 1) met strategieën om de circulariteit te verbeteren.

Figuur 1: R-strategieën van PBL om circulariteit te verbeteren

De rol van gemeenten

Gemeenten hebben een belangrijke rol om de transitie naar een circulaire economie te versnellen of te realiseren. Gemeenten in Nederland zijn betrokken bij duizenden activiteiten en projecten om hier in de praktijk iets aan de doen. Hiertoe beschikken gemeenten over een breed scala aan beleidsinstrumenten om het verschil te kunnen maken. PBL maakt onderscheid in acht type beleidsinstrumenten: (1) Onderzoek, (2) Bedrijfsondersteuning en -financiering, (3) Circulair inkopen, (4) Informatievoorziening, (5) Onderwijs, (6) Netwerk en informatie-uitwisseling, (7) Wet- en regelgeving en (8) Ruimtelijke ordening. Afhankelijk van het beoogde doel kan een gemeente (een combinatie van) één van deze beleidsinstrumenten inzetten.

Waar staat Rheden

De transitie naar een circulaire economie bevindt zich nog in de *beginfase*. Dit is een fase waarin nog niet duidelijk is wat de beste strategieën zijn, hierom vinden veel experimenten plaats waarin inzicht wordt opgedaan. Dat blijkt ook uit veel van de activiteiten die koploper gemeenten uitvoeren: Er worden onderzoeken en verkenningen uitgevoerd (bv. een grondstofstromenanalyse), er worden kennisnetwerken gevormd en er worden heel veel pilots uitgevoerd (bijvoorbeeld met circulair inkopen).

Ook Rheden heeft de afgelopen jaren al de nodige activiteiten in gang gezet: er is een startnotitie opgesteld (*2016*), een grondstofstromenanalyse gemaakt (*2017*), en een actieprogramma samengesteld met 10 projecten die inmiddels grotendeels zijn uitgevoerd (*2018*). Daarnaast heeft de gemeente diverse bijeenkomsten georganiseerd en participeert de gemeente in verschillende CE regionale netwerken.

Net als andere koplopende overheden wil Rheden nu meer gerichte stappen gaan zetten naar een circulaire economie. Door focus aan te brengen, is het zowel voor interne en externe stakeholders duidelijk waar de gemeente de komende jaren op in gaat zetten.

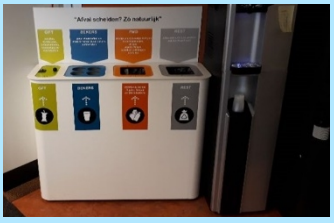
Het beleid dat de gemeente Rheden de komende jaren wil inzetten op gebied van circulaire economie staat in deze Routekaart Circulaire Economie Rheden.

Doel Routekaart CE

De routekaart moet het mogelijk maken dat de gemeente Rheden de komende jaren gericht aan de slag kan gaan om de transitie te maken naar een circulaire economie. De routekaart vormt hierbij een logisch geheel van (1) de Rhedense circulaire ambities, (2) projecten die deze ambities moeten helpen realiseren en (3) KPI's om de voortgang in het behalen van deze ambities periodiek te kunnen meten.

Om dit te kunnen doen, zullen hiervoor *middelen* en *uitvoeringscapaciteit* vrijgemaakt moeten worden. In de geformuleerde projecten geeft de routekaart een indicatie van de benodigde middelen en capaciteit om deze projecten uit te voeren. Daarbij is ook een inschatting gemaakt van de benodigde capaciteit om de komende jaren het programmamanagement te kunnen voeren over de 29 voorgestelde projecten.

Tot slot moet de routekaart helpen de samenleving (ondernemers, bewoners, kennisinstellingen en andere overheden) te enthousiasmeren om samen te werken aan de Rhedense circulaire ambities. De routekaart biedt duidelijkheid wat de gemeente wil gaan doen op circulair vlak en helpt bij het krijgen van draagvlak voor een meer circulaire handelingswijze van de gemeente Rheden.

Voorbeelden van eerdere projecten circulaire economie in Rheden	
	Pilot wasbare luiers Omdat luiers voor veel restafval zorgen (22 kg/kind per maand), heeft in 2017 een proef bij 15 gezinnen plaatsgevonden met wasbare luiers. Omdat wasbare luiers duur zijn in aanschaf, konden deze met subsidie van Rheden worden geleased. Door de subsidie werden de wasbare luiers goedkoper dan wegwerpluiers.
	Afvalscheiding in gemeentehuis De gemeente moet zelf ook het goede voorbeeld geven wat betreft afvalscheiding. Daarom zijn in 2017 in het gemeentehuis afvalbakken geplaatst om afvalscheiding van dagelijks vrijkomende stromen van medewerkers te kunnen scheiden. Zo kon de hoeveelheid restafval worden gehalveerd.
	Prijsvraag circulariteit scholen De gemeente heeft een competitie onder middelbare scholen uitgeschreven om aandacht te geven aan het terugdringen van afval. De winnende school heeft grote stappen gezet in afvalscheiding en bewustwording van leerlingen over afval. Deze school heeft een 3D printer gewonnen (welke kan printen met gerecycled PET).

2 Circulaire opgaves en ambities

De basis voor het nationale beleid vormt het Rijksbrede programma circulaire economie met de vijf transitieagenda's. Hierin staan de hoofddoelen voor circulaire economie voor de lange termijn.
Deze doelen bieden een goede basis, maar moeten nog vertaald worden naar de specifieke taakvelden van de gemeente Rheden. Zodat de doelen geschikt worden om op te kunnen sturen. In dit hoofdstuk vertalen we de landelijke doelen naar meer concrete doelen met meetbare KPI's passend bij de gemeente Rheden. Om tot deze doelen te komen, zijn in 2019 en 2020 diverse werksessies georganiseerd met relevante medewerkers van de gemeente Rheden.

In **dit hoofdstuk** komen aan bod:

1. Europese, Landelijke en Provinciale ambities en kaders (paragraaf 2.1);
2. Vijf circulaire opgaves (paragraaf 2.2);
3. Drie gemeentelijke taakvelden (paragraaf 2.3);
4. Circulair Beleidskader Rheden (paragraaf 2.4).

De eerste drie paragrafen leiden samen tot het Circulair Beleidskader Rheden.

2.1 Europese, Landelijke en Provinciale ambities en kaders

In deze paragraaf worden de diverse belangrijkste Europese, landelijke en provinciale beleidskader voor circulaire economie alsmede de ambities en strategieën die daarin geformuleerd zijn kort beschreven. Deze vormen belangrijke input voor de Routekaart Circulaire Economie Rheden. Het is namelijk handig om waar mogelijk hierop aan te haken, omdat Rheden bijvoorbeeld zo anticipeert op eventuele normen, wet- of regelging, samenwerking met andere partijen (die daar ook op anticiperen) eenvoudiger maakt en waarschijnlijk makkelijker gebruik kan maken van eventuele subsidiepotjes.

Achtereenvolgens komen in **deze paragraaf** aan bod:

1. De Europese Green Deal (2019);
2. Het Europese Actieplan Circulaire Economie (2020);
3. Rijksbrede Programma Circulaire Economie (2016);
4. Grondstoffenakkoord (2017);
5. De vijf Transitieagenda's (2018);
6. Uitvoeringsprogramma Circulaire Economie (2019);
7. VANG-programma;
8. Provinciale kader (2019/2020).

1. Europese Green Deal

Eind 2019 is de Europese Green Deal gepresenteerd, een routekaart op weg naar e duurzame Europese economie. In 2050 moet Europa klimaatneutraal en circulair zijn. In de Green deal worden verschillende plannen en strategieën aangekondigd om de komende jaren stappen te zetten. De focus ligt op grondstof intensieve sectoren, zoals de bouwsector en kunststofsector.

Belangrijke doelen:

- In **2050** moet Europa **100% circulair** en klimaatneutraal zijn.
- Vervuiling van lucht, water en bodem moet naar "nul" worden teruggebracht.

2. Europees Actieplan Circulaire Economie

De Europese Commissie presenteerde in maart 2020 een nieuw actieplan voor de circulaire economie. Het plan borduurt voort op het actieplan uit 2015. Het doel van het plan is om het **circulaire materiaalgebruik** in de EU in het komende decennium **te verdubbelen** en tegelijkertijd de economische groei te stimuleren. Onderwerpen die ook in Rheden effect gaan hebben, zijn onder andere:

- Vanaf 2021 komt er een verbod op wegwerp plastic.
- Vanaf 2021 komen er aangescherpte en verplichte (circulair) inkopen criteria.
- Voor 2025 moet al het textielafval gescheiden gaan worden.
- Verpakkingen moeten voor 2030 volledig herbruikbaar of recyclebaar zijn.

3. Rijksbrede programma Circulaire Economie

In het Rijksbrede programma uit 2016 wordt het perspectief geschetst op een toekomstbestendige, duurzame economie en een leefbare aarde voor toekomstige generaties. Concreet betekent dit dat grondstoffen efficiënt moeten worden ingezet en optimaal worden hergebruikt. Ook wordt ingezet op reductie van grondstoffenverbruik door efficiëntere producten en diensten ontwikkelen.

Belangrijke doelen:

- De ambitie van het Rijk is om samen met maatschappelijke partners in **2030** het gebruik van **primaire grondstoffen** (mineraal, fossiel en metalen) met **50% te reduceren**.
- In **2050** moet de Nederlandse economie **100% circulair** zijn.

4. Grondstoffenakkoord

Het Grondstoffenakkoord (uit 2017) vormt het gezamenlijke startpunt om samen met de maatschappij aan de slag te gaan met het Rijksbrede programma. Enkele honderden bedrijven en andere organisaties hebben het Grondstoffenakkoord ondertekend.

5. De vijf Transitieagenda's

Op basis van het Rijksbrede programma en het Grondstoffenakkoord zijn in 2018 de vijf Transitieagenda's uitgewerkt: Biomassa en voedsel, Kunststoffen, Maakindustrie, Bouw en Consumptiegoederen. De agenda's zijn een verdere uitwerking van het Rijksbrede programma en maken inzichtelijk wat nodig is om de transitie naar de circulaire economie te versnellen. Elke agenda bevat ontwikkelrichtingen voor de komende jaren, een actieagenda, een kennisagenda, een sociale agenda en een investeringsagenda.

Belangrijke doelen:

- Vanaf **2023** zijn **alle uitvragen** voor **bouw/GWW** van overheden **circulair** (TA Bouw).
- Vanaf **2030** zijn **alle** overheids**aanbestedingen circulair** - circulair inkopen (TA Bouw).

6. Uitvoeringsprogramma Circulaire Economie

In het Uitvoeringsprogramma 2019-2023 geven het Rijk en de deelnemende partijen aan het grondstoffenakkoord verder vorm aan de transitie naar een circulaire economie. In het programma zijn concrete acties en projecten geformuleerd inclusief een aanpak (trekker, betrokken partijen, beoogd effect, deliverables en planning) op hoofdlijnen ingedeeld conform de vijf Transitieagenda's. In totaal gaat het om bijna 100 projecten en actielijnen.

7. VANG-Programma:

Het programma VANG (Van Afval Naar Grondstof) heeft voor gemeenten twee belangrijke onderdelen:

- VANG Huishoudelijk Afval;
- VANG Buitenshuis.

Het programma VANG Huishoudelijk afval is ontwikkeld om gemeenten te helpen om de nodige stappen te zetten naar een circulaire economie. Naast afvalscheiding zijn preventie en grondstofketens sluiten belangrijke speerpunten. Om de doelstellingen te realiseren zet dit programma in op de volgende vier hoofdlijnen:

1. Gemeenten formuleren ambitieuze beleidsdoelen.
2. Gemeenten zijn in staat om werk te maken van de eigen beleidsdoelen.
3. Burgers zijn gemotiveerd bij te dragen aan afvalpreventie en afvalscheiding.
4. Ketenpartijen werken samen aan het sluiten van ketens.

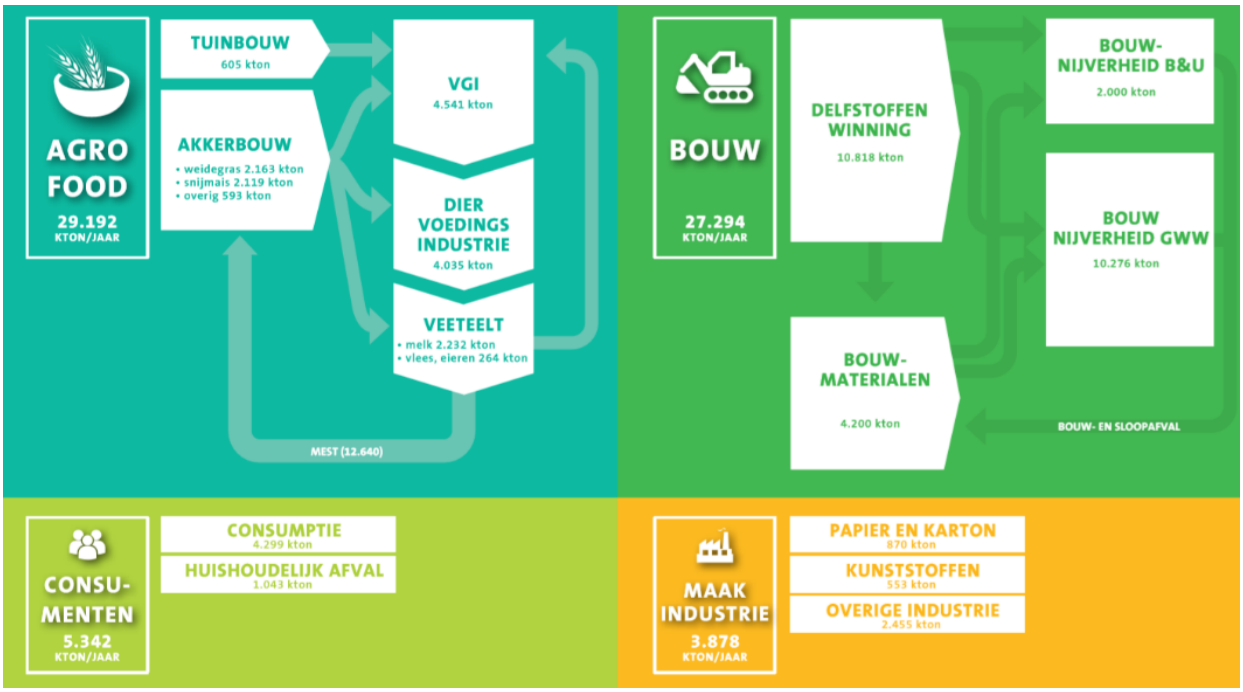
Het programma VANG Buitenshuis helpt de kantoor-, winkel- en dienstensector (KWD-sector) om voor 2022 de 2 miljoen ton restafval die vrijkomt - en die vergelijkbaar is met huishoudelijk afval - te halveren naar 1 miljoen ton. Het doel is meer te recyclen, minder grondstoffen te gebruiken en zo een stap te zetten naar een circulaire economie. Afval uit de openbare ruimte valt ook onder dit programma.

Belangrijke doelen:

- Maximaal 100 kg/inw restafval in 2020 en maximaal 30 kg/inw restafval in 2025 (huishoudens).
- 50% reductie restafval in 2022 (van openbare ruimten, kantoren, winkels en [publieke] diensten).

8. Provinciaal kader Circulaire Economie

In de uitvoeringsagenda Circulaire Economie 2017-2019 heeft Gelderland bijna 60 activiteiten opgenomen die de provincie in gang heeft gezet om een start te maken naar een afvalloze economie. Door een grondstoffenanalyse uit te voeren heeft de provincie hierin meer focus kunnen aanbrengen door de nadruk te leggen op sectoren en ketens met veel impact. De komende jaren legt de provincie de focus op vier ketens/sectoren: agrofood, bouw, consumptiegoederen en de maakindustrie. Hiervoor wordt momenteel een nieuw uitvoeringsprogramma ontwikkeld.

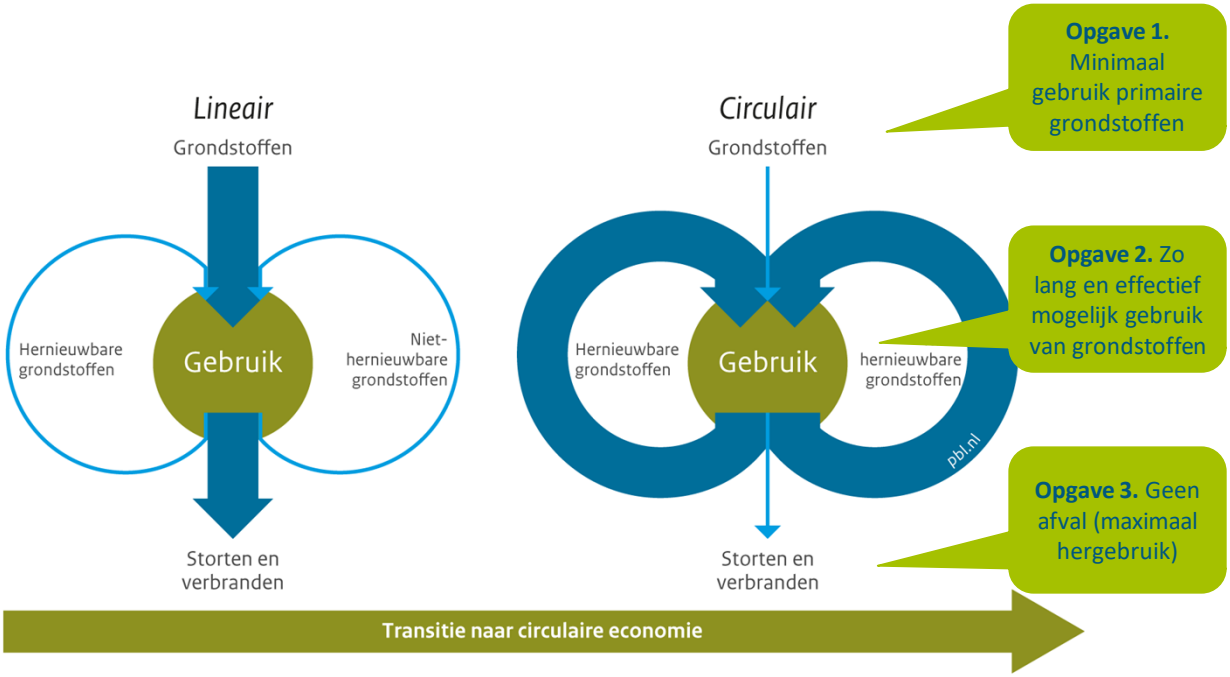
2.2 Vijf circulaire opgaves

Vanuit de Europese, landelijke en provinciale beleidskaders en programma kunnen de belangrijkste circulaire opgaves ofwel hoofddoelen worden gehaald. De eerste drie opgaves hebben te maken met het verbeteren van de grondstof efficiëntie. Deze opgaves kunnen worden ingevuld met de R-strategieën als genoemd in figuur 1 op pagina 1.

1. Minimaliseren primair grondstoffenverbruik
Onderzoek van MVO Nederland wijst uit dat op dit moment 12% van de gebruikte grondstoffen komt van hergebruikte of hernieuwbare materialen. Voor 2030 is de landelijke doelstelling om dit 50% te laten zijn en in 2050 zelfs 100%. Van toepassing zijn de R-strategieën R1. Refuse en Rethink en R2. Reduce.

2. Maximaliseren gebruik van grondstoffen en producten
De tweede opgave is om grondstoffen en producten zo lang mogelijk in de keten te houden. Dit kan door toepassing van R-strategieën R3. Reuse en R4. Repair en Remanufacture.

3. Sluiten van de keten
Tot slot moet “het lekken” van grondstofstromen uit de keten worden voorkomen. Dit betekent dat er geen restafval meer mag zijn en dat alle reststromen en afgedankte producten waar bovengenoemde R-strategieën niet kunnen worden toegepast via de R-strategie R5. Recycling terug in de materiaalkringloop komen. Op dit moment wordt 62% van het Rhedense huishoudelijk afval brongescheiden en gerecycled.

Figuur 2: Circulaire Opgaves gerelateerd aan verbetering van de Grondstoffen efficiëntie.

Bij circulaire economie gaat het niet alleen om grondstoffen, maar ook om het economische model (circulaire businessmodellen). Daarom voegen we voor Rheden de twee volgende opgaves toe:

4. Creëren van circulaire bedrijvigheid
Uiteindelijk moet de circulaire economie ook worden geleverd door bedrijven. Bestaande bedrijven en startups moeten daarbij in de beginfase van de transitie naar een CE geholpen worden.

5. Circulair Inkopen
Met circulair inkopen geven overheden zelf het goede voorbeeld en kunnen ze de afzet van circulaire producten en diensten stimuleren. In 2030 moeten alle overheden in Nederland 100% circulaire inkopen.

2.3 Drie taakvelden Rheden voor circulaire economie

Gemeenten zijn actief op een breed scala aan beleidsterreinen, variërend van bijvoorbeeld onderwijshuisvesting, tot de gemeentelijke plantsoendienst of de jeugdzorg. Niet ieder beleidsterrein heeft een grote impact op de grondstof efficiëntie of kan een grote bijdrage leveren aan de circulaire economie. Daarom zijn drie brede taakvelden geformuleerd om aan de slag te gaan met circulaire economie:

Taakveld 1: Eigen organisatie

- ***Doelstelling:*** voorbeeldfunctie van de gemeente Rheden zelf uitdragen
- ***Scope:*** het gemeentelijk vastgoed en facilitaire zaken o.a. via circulair inkopen

Taakveld 2: Buitenruimte

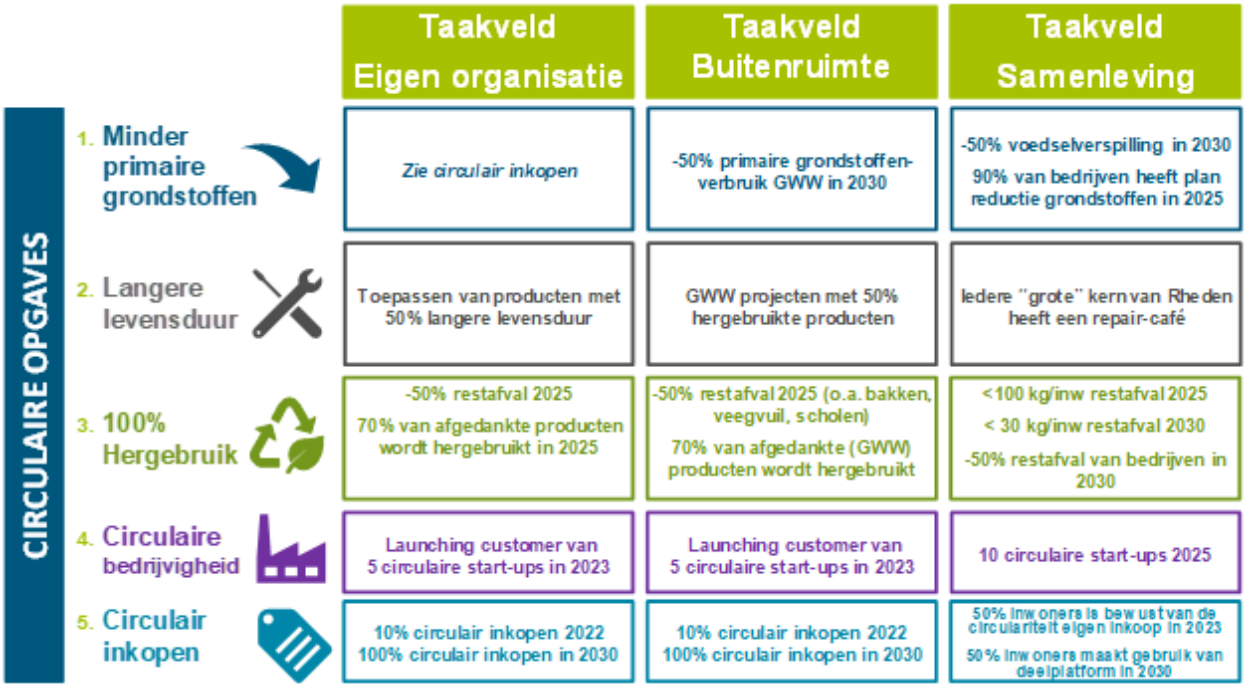
- ***Doelstelling:*** circulaire economie laten zien en ervaren in de buitenruimte in Rheden
- ***Scope:*** inrichting en beheer van de openbare ruimte en infrastructuur

Taakveld 3: Samenleving

- ***Doelstelling:*** op termijn impact in de samenleving creëren m.b.t. verbeteren circulariteit
- ***Scope:*** inkopen, gebruik en afval van huishoudens en bedrijven incl. faciliteren circulaire bedrijvigheid

2.4 Circulair beleidskader Rheden

Op basis van de Europese, landelijke en provinciale kaders en ambities (zie paragraaf 2.1), de vijf circulaire opgaves (zie paragraaf 2.2) en de drie relevante gemeentelijke taakvelden (zie paragraaf 2.3) is in enkele werksessies met vertegenwoordigers van de gemeente vanuit relevante afdelingen en De Connectie het “Circulaire beleidskader Rheden” ontwikkeld. In het beleidskader staan de doelstellingen en mijlpalen voor het behalen daarvan. De onderstaande figuur geeft in één oogopslag het overzicht:

Figuur 3: Ambities Circulaire Economie van de gemeente Rheden – Circulair Beleidskader Rheden

2.5 Rheden heeft al circulaire stappen gezet

Circulair inkoopbeleid (via de Connectie)

In juli 2020 heeft de raad het nieuwe inkoop- en aanbestedingsbeleid vastgesteld. Hierin is de samenwerking gezocht met De Connectie, de gemeente Arnhem en gemeente Renkum. Het inkoop- en aanbestedingsbeleid is met deze partijen afgestemd en zoveel mogelijk geüniformeerd. In dit inkoop- en aanbestedingsbeleid zijn de specifieke Rhedense speerpunten als Fair trade, duurzaamheid en circulair aanbesteden verwerkt. Op deze punten wijkt het Rhedense inkoop- en aanbestedingsbeleid af van het inkoop- en aanbestedingsbeleid van de andere twee gemeenten.

Uitgangspunt is dat circulariteit bij elke aanbesteding onderdeel moet zijn van de procedure. Speerpunten daarbij zijn:

- Het circulair verduurzamen van eigen vastgoed;
- Bedrijven stimuleren én faciliteren de overstap naar circulariteit te zetten.

Mogelijke maatregelen die onderdeel kunnen zijn van een aanbestedingsprocedure zijn dan bijvoorbeeld het kijken naar de levensduurkosten in plaats van enkel de aanschafprijs of van aanbieders te vragen om van een product de keten in kaart te hebben en bijvoorbeeld een materialenpaspoort aan te leveren.

Afvalscheiding gemeentehuis

De gemeente geeft zelf het goede voorbeeld wat betreft afvalscheiding. In 2017 in het gemeentehuis afvalbakken geplaatst om afvalscheiding van dagelijks vrijkomende stromen van medewerkers te kunnen scheiden. Zo is de hoeveelheid restafval verminderd en worden grondstoffen gerecycled.

Reconstructie Imboslaan / Admiraal Helfrichlaan Dieren circulair

Bij de reconstructie van de Admiraal Helfrichlaan is gewerkt met een checklist Circulair werken. In de praktijk bleek het lastig om hieraan uitvoering te geven. Door deze checklist is echter wel inzicht ontstaan in de zaken die nodig zijn om circulaire aspecten in een civieltechnisch werk toe te passen. In de toekomst kan van deze kennis gebruik worden gemaakt.

Netwerkbijeenkomsten circulaire economie

In 2017 en 2018 zijn er in Rheden verschillende bijeenkomsten georganiseerd met ondernemers-verenigingen, (grotere) bedrijven en circulaire koplopers. In mei 2018 is bijvoorbeeld een kennistafel grondstoffen met ondernemers georganiseerd om de mogelijkheden te verkennen voor een “breed grondstoffenbeleid” met als doel om gemeentebreed (en niet alleen bij huishoudens) de gescheiden inzameling en recycling van afval te bevorderen.

Deelname aan Groene Metropoolregio

De circulaire economie kent diverse schaalniveau’s waarbinnen acties nodig zijn.
In regionaal verband wordt actief deelgenomen aan de invulling van het thema ‘De circulaire regio’. Hierbij wordt gekeken naar het bredere kader van de circulaire economie in relatie tot de mogelijkheden binnen onze gemeente.